

Likvärdig tillgång till öppen fritidsverksamhet

Barn- och utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningens gemensamma utredning

2025-09-23

Likvärdig tillgång till öppen fritidsverksamhet

Barn- och utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningens gemensamma utredning

Amanda Guerra

© Huddinge kommun

Tryckeri, 2025

ISBN 91-85565-02-4

Sammanfattning

Huddinge kommun erbjuder idag öppen fritidsverksamhet för barn i årskurs 4–6 men avgiften om 515 kronor per månad kan vara ett hinder för många familjer. Flera barn i åldern 10–12 år i Huddinge saknar idag tillgång till en meningsfull fritid efter skoldagen, särskilt i socioekonomiskt utsatta områden. För att möta denna problematik startade barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och socialförvaltningen ett pilotprojekt kallat Meningsfull fritid under hösten 2023. Projektet erbjuder avgiftsfri öppen fritidsverksamhet för barn mellan 10–12 år i Flemingsberg, Skogås och Vårby.

Inför 2025 har kultur- och fritidsförvaltningen fått en ramökning om 3 miljoner kronor för att permanenta satsningen som ska drivas tillsammans med barn- och utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen i samarbete med civilsamhället. Projektet är redan en permanent del av kommunens utbud men flera frågor behöver utredas vidare, såsom finansiering och ansvarsfördelning.

Denna utredning har belyst tre möjliga alternativ för ansvarsfördelningen:

- Att kultur- och fritidsnämnden tar över ansvaret för den öppna fritidsverksamheten i Flemingsberg, Vårby och Skogås.
- Att grundskolenämnden tar över ansvaret för Meningsfull fritid.
- Att båda nämnderna fortsätter att driva parallell verksamhet.

Att samla allt ansvar under en nämnd eller flytta huvudmannaskapet innebär omfattande organisatoriska och juridiska förändringar samt risk för att värdefulla kompetenser går förlorade. En fortsatt parallell verksamhet, kombinerad med en tydligare och mer strukturerad samverkan mellan nämnderna, framstår därför som det mest ändamålsenliga och flexibla alternativet.

Utredningen rekommenderar att kommunen fortsätter att bedriva parallell verksamhet i form av både öppen fritidsverksamhet och Meningsfull fritid i Flemingsberg, Vårby och Skogås. Genom ökad samverkan mellan förvaltningarna och gemensam resursplanering kan de båda verksamheterna komplettera varandra. På så sätt skapas förutsättningar för en mer likvärdig tillgång till meningsfull fritid för alla barn i Huddinge.

Innehåll

Sammanfattning.....	2
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Uppdrag	5
1.3 Metod och material	5
1.4 Disposition	5
2. Begreppsförklaringar och lagstiftning	5
2.1 Vad är öppen fritidsverksamhet?	5
2.1.1 Verksamhetens utformning och aktiviteter	6
2.2 Skollagen.....	5
3. Nuläget i kommunen	8
3.1 Utbud av fritidsaktiviteter och öppna verksamheter	8
3.1.1 Fritidshem	8
3.1.2 Öppen fritidsverksamhet	8
3.1.3 Meningsfull fritid	9
3.2 Samverkan med civilsamhället	11
3.3 Kostnadsanalys	12
3.3.1 Öppen fritidsverksamhet	12
3.3.2 Meningsfull fritid	13
3.4 Ansvarsfördelning	13
3.4.1 Förslag på förändrad ansvarsfördelning	13
4. Utblick.....	17
4.1 Botkyrka	17
4.1.1 Botkyrkas utredning av ansvarsfördelning	18
4.1.2 Kostnader.....	19
4.1.3 Samarbete med civilsamhället.....	20
5. Slutsatser	20
Rekommendation	21

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Enligt Skollagen (2010:800) 14 kap 7 § är kommunen skyldig att erbjuda fritidshem till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år kan öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem, under förutsättning att eleven inte har behov av särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem.

Huddinge kommun erbjuder öppen fritidsverksamhet för barn i årskurs 4–6 men avgiften om 515 kronor per månad kan vara ett hinder för många familjer. Dessutom är inskrivningsgraden låg i resurssvaga områden, vilket innebär att många barn inte har tillgång till en meningsfull fritid. Kommunens fritidsgårdar har en åldersgräns från 13 år, vilket innebär att många barn i åldern 10–12 år inte har någonstans att vara under eftermiddagarna när skoldagen är slut och vårdnadshavarna är på jobbet. Samtidigt som många barn i denna åldersgrupp saknar en meningsfull fritid har kriminella nätverk börjat rekrytera barn i allt lägre åldrar. Forskning har visat att skolan, pedagogiskt stöd, en aktiv fritid med trygga rutiner och vuxennärvaro är viktiga skyddsfaktorer mot kriminalitet.

För att möta denna problematik startade barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och socialförvaltningen ett pilotprojekt kallat Meningsfull fritid under hösten 2023 med medel från Uppdrag Psykisk Hälsa (UPH)¹. Projektet erbjuder avgiftsfri öppen fritidsverksamhet för barn mellan 10–12 år i Flemingsberg, Skogås och Vårby.

Pilotprojektet har varit mycket framgångsrikt och ett stort antal barn har deltagit i verksamheten. Samarbetet mellan förvaltningarna och civilsamhället har varit en avgörande faktor för framgången. Inför 2025 har kultur- och fritidsförvaltningen fått en ramökning om 3 miljoner kronor för att permanenta satsningen som ska drivas tillsammans med barn- och utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen i samarbete med civilsamhället.

Projektet är redan en permanent del av kommunens utbud men flera frågor behöver utredas vidare, såsom finansiering och ansvarsfördelning

¹ Uppdrag Psykisk Hälsa (UPH) är resultatet av en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Inom ramen för uppdragen kan kommuner och regioner få stimulansmedel för utvecklingsarbete inom psykisk hälsa. Syftet är att stärka psykisk hälsa, förebygga ohälsa och skapa en god och tillgänglig vård. Medlen används för att utveckla samverkan mellan olika huvudmän, förbättra vård och insatser för barn och unga, samt stärka suicidpreventivt arbete och brukarmedverkan.

1.2 Uppdrag

Barn- och utbildningsförvaltningen ska tillsammans med kultur- och fritidsförvaltningen genomföra en utredning av den öppna fritidsverksamheten och likvärdig tillgång till fritidsaktiviteter för barn mellan 10–12 år. Utredningen ska syfta till att ta fram förslag på en långsiktig ansvarsfördelning samt utforska samarbetsmöjligheter med civilsamhällesorganisationer.

1.3 Metod och material

Utredningen har genomförts genom granskning och analys av tidigare interna och externa rapporter. Vidare har gällande lagstiftning inom området samt relevanta statistiska data studerats. För att få en djupare förståelse för verksamheten har tjänstepersoner från barn- och utbildningsförvaltningen samt kultur- och fritidsförvaltningen intervjuats. Dessutom har en kostnadsanalys för den öppna fritidsverksamheten samt projektet Meningsfull fritid genomförts. Utöver detta har en utblick av Botkyrka kommuns verksamhet gjorts för att identifiera goda exempel.

2. Begreppsförklaringar och lagstiftning

2.1 Vad är öppen fritidsverksamhet?

Från och med höstterminen det år då en elev fyller 10 år kan öppen fritidsverksamhet, även kallad fritidsklubb, erbjudas som alternativ till fritidshem.

Den öppna fritidsverksamheten syftar till att genom pedagogisk verksamhet komplettera den ordinarie utbildningen i grundskolan och motsvarande skolformer. Verksamheten ska ge barnen möjlighet till utveckling, lärande och en meningsfull fritid. Till skillnad från fritidshemmet är den öppna fritidsverksamheten inte en del av skolväsendet och omfattas inte av någon läroplan. Det är familjerna som avgör om och hur ofta barnen ska delta i verksamheten.

Den öppna fritidsverksamheten kräver inte samma nivå av omvårdnad och tillsyn som fritidshemmen och den integrerade skolbarnsomsorgen, och kan bedrivas i samarbete med andra fritidsverksamheter eller föreningar. Verksamheten är ofta kostnadsfri eller har en låg avgift, för att vara tillgänglig för alla barn och familjer.

2.2 Skollagen

Lagstiftningen kring den öppna fritidsverksamheten regleras främst i skollagen (2010:800), där kapitel 14 innehåller de mest centrala bestämmelserna.

Enligt Skollagen (2010:800) 14 kap 7 § ska fritidshem erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem, om eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem.

Vidare framgår av skollagens 25 kap. 4 § att den öppna fritidsverksamheten ska genom pedagogisk verksamhet komplettera utbildningen i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan och andra särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Verksamheten ska erbjuda barnen möjlighet till utveckling och lärande samt en meningsfull fritid och rekreation.

Övergripande krav på verksamheten

I 25 kap. 6 § framgår att sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska utformas med respekt för barnets rättigheter och i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Den ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Var och en som verkar inom sådan verksamhet ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov samt utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Kvalitetskrav

Av 25 kap. 7 § framgår att sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler i grupper med en lämplig sammansättning och storlek. För bedrivande av verksamheten ska det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnets behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

Uppföljning och utvärdering

Enligt 25 kap. 8 § ska en kommun ska systematiskt följa upp och utvärdera sådan verksamhet som avses i 2–5 §§.

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska kommunen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Kommunen ska ha skriftliga rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Avgifter

Av 25 kap 9 § framgår att för plats i sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 § och som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem samt för sådan omsorg som avses i 5 § får avgifter tas ut på det sätt som anges i 8 kap. 16 § första stycket respektive 14 kap. 12 §.

Öppen fritidsverksamhet

Av 25 kap 15 § framgår att om en enskild som har godkänts som huvudman för fritidshem i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till en elev, ska bidrag lämnas av hemkommunen, om kommunen där verksamheten är belägen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och avgifterna inte är oskäligt höga.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet.

Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

3. Nuläget i kommunen

3.1 Utbud av fritidsaktiviteter och öppna verksamheter

3.1.1 Fritidshem

Fritidshemmen i Huddinge kommun kompletterar utbildningen i förskoleklass och skolan till och med årskurs 3 och erbjuder en trygg och stimulerande miljö för barnen före och efter skolan, samt på loven. Fritidshemmen är öppna under dagtid med anpassade öppettider som tar hänsyn till föräldrarnas arbetstider och studier samt elevernas behov. Dessutom samarbetar fritidshemmen ofta med skolan, dels genom att dela personal och lokaler, och dels genom att arbeta tillsammans kring elevernas utveckling och lärande. Verksamheten på fritidshemmet styrs utifrån skollagen och läroplanerna för grundskolan och specialskolan där fritidshemmet har en egen del. För att ta del av fritidshemmet tar kommunen ut en avgift, som är baserad på hushållsinkomsten och antalet barn i barnomsorgen, och regleras av maxtaxan.

3.1.2 Öppen fritidsverksamhet

Huddinge kommun erbjuder genom grundskolenämnden öppen fritidsverksamhet för elever i åldrarna 10–13 år, även kallad fritidsklubb. Denna verksamhet är en pedagogisk gruppaktivitet för elever i årskurs 4–6 som syftar till att komplettera utbildningen i grundskolan och motsvarande skolformer. Öppen fritidsverksamhet är frivillig att delta i och erbjuder barnen en möjlighet till utveckling, lärande och en meningsfull fritid. Till skillnad från fritidshemmet erbjuder öppen fritidsverksamhet inte samma grad av omvårdnad och tillsyn, men ska ändå tillhandahålla en trygg och stimulerande miljö för barnen att växa och utvecklas i. En plats i öppen fritidsverksamhet har en fast avgift på 515 kronor per månad 2025.

I tabell 1 återfinns statistik över totalt antal elever i årskurs 4–6, antal deltagare i den öppna fritidsverksamheten samt andel deltagare i öppna fritidsverksamheten i förhållande till totalt antal elever i årskurs 4–6 på skolorna i Flemingsberg, Skogås och Vårby per den 15 maj 2025. De skolor som ingår i statistiken är Annerstaskolan, Kästaskolan och Visättraskolan som ligger i Flemingsberg, Vårbyskolan som ligger i Vårby samt Mörtviksskolan och Sjötorpsskolan som ligger i Skogås.

Tabell 1. Statistik över totala antalet elever i åk 4–6 samt i den öppna fritidsverksamheten i Flemingsberg, Skogås och Vårby per 15 maj 2025

	Antal elever åk 4–6	Antal deltagare öppen fritidsverksamhet	Andel deltagare öppen fritidsverksamhet (%)
Annerstaskolan	88	13	14,8 %
Kästaskolan	89	24	27,0 %
Visättraskolan	162	39	24,1 %
Vårbyskolan	138	7	5,1 %
Mörtviksskolan	157	20	12,7 %
Sjötorpsskolan	70	22	31,4 %

3.1.3 Meningsfull fritid

Under hösten 2023 startade barn- och utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och socialförvaltningen ett pilotprojekt kallat Meningsfull fritid, med finansiering från UPH-medel. Projektet erbjuder avgiftsfria aktiviteter efter skoltid för barn mellan 10–12 år i Flemingsberg, Skogås och Vårby. Syftet är att erbjuda aktiviteter som ger en meningsfull fritid för målgruppen, fungera som en förebyggande insats, främja ökat föreningsengagemang och bidra till en lyckad skolgång. Meningsfull fritid är öppet tre dagar i veckan, samt under skolloven, och öppnar direkt i anslutning till att barnen slutar skolan. Aktiviteterna varierar och inkluderar allt från idrott och dans till friluftaktiviteter och läxhjälp.

Pilotprojektet har varit framgångsrikt och ett stort antal barn har deltagit i verksamheten. Samarbetet mellan förvaltningarna och civilsamhället har varit en avgörande faktor för framgången. Inför 2025 har kultur- och fritidsförvaltningen fått en ramökning om 3 miljoner kronor för att permanenta satsningen som ska drivas tillsammans med barn- och utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen i samarbete med civilsamhället.

Meningsfull fritid har ett nära samarbete med skolorna i Flemingsberg, Skogås och Vårby. Skolorna är positiva till Meningsfull fritid och ser satsningen som ett komplement till skolornas fritidsklubbar och ett sätt för eleverna att nå målen inom idrott och hälsa samt minska risken att dras in i kriminalitet.

År 2024 besökte totalt 12 000 barn Meningsfull fritid, se tabell 2.

Genomsnittsbesökare per tillfälle i Flemingsberg var 22 stycken, Skogås 30 stycken och Vårby 46 stycken. Flemingsberg hade 119 öppna tillfällen, Skogås 131 tillfällen och Vårby 116 tillfällen.

Tabell 2. Statistik över totalt antal besökare Meningsfull fritid 2024

	Flickor	Pojkar	Totalt
Flemingsberg	1 071	1 547	2 618
Skogås	2 096	1 834	3 930
Vårby	2 668	2 784	5 452
Totalt	5 835	6 165	12 000

När det gäller könsfördelningen bland besökarna är den överlag ganska jämn med en fördelning på cirka 50–50 mellan killar och tjejer. I Flemingsberg kan det dock vara något färre tjejer beroende på vilken aktivitet det handlar om. Exempelvis tenderar aktiviteter som fotboll att locka fler killar än tjejer.

Meningsfull fritid i Flemingsberg håller främst till på Grantorps fritidsgård samt i Svenska kyrkans lokaler på onsdagar. Dessutom används Flemingsbergshallen och Fleminghallen för idrottsaktiviteter och när vädret tillåter hålls även aktiviteter på Annersta IP. I Skogås samlas Meningsfull fritid på fritidsgården Slussen och i Skogåshallen vid idrottsaktiviteter. I Vårby håller Meningsfull fritid till på Vårby Ungdom och i Vårbyhallen, och Lilla IP används för utomhusaktiviteter. Det finns även samarbeten med bibliotek, ABF, Lyktan Skogås, kulturskolan och andra aktörer dit barn slussas för vidare aktiviteter.

Meningsfull fritid skiljer sig från den öppna fritidsverksamheten bland annat genom sitt tydliga fokus på rörelse och fysisk aktivitet.

Synpunkter från medarbetare

Inom ramen för utredningen har sju rektorer intervjuats. Därtill har projektledare för Meningsfull fritid och idrottsutvecklare på kultur- och fritidsförvaltningen intervjuats.

Vid intervjuerna framkommer att Meningsfull fritid erbjuder ett attraktivt alternativ till den öppna fritidsverksamheten, men skolorna har också stött på vissa utmaningar i samarbetet. En av de största utmaningarna är att samordna aktiviteter på grund av olika scheman och resurser. Om verksamheten ska kunna integreras mer i den ordinarie planeringen behöver mer tid och resurser avsättas för att skapa ett bättre samarbete. Rektorerna på flera skolor uttrycker svårigheter med att resurssätta och planera den öppna fritidsverksamheten på ett effektivt sätt eftersom deltagarnas intresse för verksamheten ibland kan splittras mellan fritidsklubben och Meningsfull fritid.

På Visättraskolan uppfattas samarbetet med Meningsfull fritid som värdefullt. Genom denna satsning kan eleverna få stöd att nå sina mål inom idrott och hälsa, särskilt för de som behöver extra hjälp med simundervisningen. Skolan upplever

inte att Meningsfull fritid påverkar barnens deltagande i den öppna fritidsverksamheten. Både skolan och Meningsfull fritid samnyttjar vissa lokaler, exempelvis där eleverna kan äta mellanmål.

På Vårbyskolan ses det också som positivt att Meningsfull fritid finns för eleverna, men att det uppstår en viss överlappning med den öppna fritidsverksamheten. En viktig aspekt här är att Meningsfull fritid är kostnadsfri medan den öppna fritidsverksamheten kräver en avgift. Skolan är orolig för att detta påverkar antalet elever som väljer den öppna fritidsverksamheten då familjers ekonomi ofta styr deras val. Meningsfull fritid är välkänt bland eleverna, och det är fler som deltar i dessa aktiviteter än i den öppna fritidsverksamheten.

Sammanfattningsvis visar synpunkterna från medarbetarna på både positiva aspekter och utmaningar med Meningsfull fritid. Det uppfattas som en värdefull satsning men det finns också vissa svårigheter som behöver adresseras för att skapa ett mer effektivt samarbete med skolorna och säkerställa en god samverkan med de ordinarie fritidsverksamheterna.

3.2 Samverkan med civilsamhället

Samarbetet mellan kommunen och civilsamhället när det gäller öppen fritidsverksamhet är en viktig del för att skapa inkluderande och tillgängliga aktiviteter för alla barn och ungdomar. Meningsfull fritid har ett nära samarbete med civilsamhället, inklusive idrotts- och kulturföreningar, studieförbund, bibliotek och kyrkor. Detta samarbete gör det möjligt för barnen att ta del av olika typer av aktiviteter från idrott och dans till kreativa och kulturinriktade aktiviteter samt läxhjälp.

Kultur- och fritidsförvaltningen har genomfört en kartläggning av de föreningar som finns i Flemingsberg, Skogås och Vårby som ligger till grund för Meningsfull fritids nuvarande samarbetspartners. Exempel på föreningar som Meningsfull fritid samarbetar med är Vårby Boxningsförening, Skogås Badmintonklubb, Huddinge Basket och Trångsunds IF. Förvaltningen har en löpande dialog med föreningarna för att säkerställa ett nära samarbete. Det är dock viktigt att notera att många föreningar har begränsade resurser och kan endast erbjuda aktiviteter under lov eftersom deras unga ledare är lediga från skolan då. Ledarna blir arvoderade i Meningsfull fritid för sitt arbete.

Synpunkter från medarbetare

För att ytterligare stärka samverkan mellan Meningsfull fritid och civilsamhället är det viktigt att kommunen skapar förutsättningar för föreningarna att enkelt

kunna delta. Ett konkret förslag från de intervjuade är att föreningarna ges möjlighet att ansöka om föreningsstöd vid fler tillfällen än de nuvarande fyra gångerna per år. Dessutom skulle det vara värdefullt att överväga att föreningarna får besked om ansökningarna tidigare så att de kan vara säkra på att de kommer att få stöd och kan planera sina insatser i god tid.

Upphandlingar utgör ett annat område där kommunen har möjlighet att underlätta samverkan med civilsamhället. Ett konkret exempel på detta gäller upphandlingar som rör simträning för deltagarna. Att inkludera privata simhallar i upphandlingsprocessen skulle kunna ge en större mångfald av aktiviteter och erbjuda fler barn och unga möjligheten till simträning och andra viktiga fritidsaktiviteter.

I dagsläget är det enbart möjligt för Meningsfull fritid att samarbeta med simhallar i kommunal regi för att kunna erbjuda simträning vilket begränsar flexibiliteten och möjligheten att samarbeta med privata aktörer, exempelvis i Skogås och Vårby. Samtidigt finns ett stort behov bland deltagarna av simträning eftersom simlektioner oftast är kostsamma och inte är tillgängliga för alla. I Flemingsberg har deltagare som inte har godkänt betyg i Idrott och hälsa haft möjlighet att simma en gång i veckan vilket har haft en positiv effekt på deras betyg.

Det är också värt att notera att många barn inte engagerar sig i föreningarna utan stannar kvar i Meningsfull fritid, främst på grund av att det är gratis. Detta kan vara en utmaning för föreningarna men också en möjlighet för Meningsfull fritid att erbjuda en alternativ och inkluderande miljö för barn och unga.

3.3 Kostnadsanalys

3.3.1 Öppen fritidsverksamhet

Den öppna fritidsverksamheten för årskurs 4–6 finansieras av grundskolenämndens budget genom anslag (ram) från kommunfullmäktige och elevavgifter. Anslaget från fullmäktige är volymbaserat. Elevavgiften för öppen fritidsverksamhet uppgår till 515 kr per månad.

År 2024 uppgick driftbudgeten för fritidshem och öppen fritidsverksamhet till 256 mnkr. Utfallet vid helåret blev 264 mnkr, vilket innebar en negativ budgetavvikelse om –8 mnkr. Enligt grundskolenämndens verksamhetsplan för 2025 uppgår budgeten för fritidshem och öppen fritidsverksamhet till 255,9 mnkr.

Det går inte att urskilja kostnaden för den öppna fritidsverksamheten ur den totala uppföljningen för öppen fritidsverksamhet och fritidshem.

3.3.2 Meningsfull fritid

Kultur- och fritidsnämnden har en budgetram på 3 mnkr för Meningsfull fritid år 2025. Prognosen för helåret är att kostnaderna kommer att hålla sig inom ram. Kostnaden per besökare blir då 250kr/besök då prognosen är att Meningsfull fritid kommer att ha ungefär lika många besökare i år som föregående år. Dessa siffror inkluderar personal och drift, dock ej lokal och bidragsmedel till föreningar.

3.4 Ansvarsfördelning

Idag ansvarar barn- och utbildningsförvaltningen för skolbarnomsorgen, vilket innefattar både fritidshem och öppen fritidsverksamhet. Kultur- och utbildningsförvaltningen ansvarar för projektet Meningsfull fritid. I följande avsnitt presenteras tre olika förslag på förändrad ansvarsfördelning.

3.4.1 Förslag på förändrad ansvarsfördelning

Enligt kommunallagen har kommunen stor frihet att själv bestämma hur den interna nämndorganisationen ska se ut, så länge kommunens ansvar enligt speciallagstiftning, såsom skollagen, fullgörs. Det innebär att kommunen kan välja att lägga ansvaret för öppen fritidsverksamhet enligt 25 kap. skollagen på exempelvis kultur- och fritidsnämnden i stället för grundskolenämnden, under förutsättning att det tydligt framgår av nämndernas reglementen vilken nämnd som är huvudman för den verksamheten. Det avgörande är inte vilken nämnd som bär ansvaret, utan att kommunen som huvudman säkerställer att skollagens krav uppfylls i praktiken och att ansvarsfördelningen är rättssäker, styrbar och tydligt dokumenterad.

I denna utredning har tre olika alternativ undersökts för hur projektet Meningsfull fritid kan organiseras inom kommunen:

1. Kultur- och fritidsnämnden tar över ansvaret för öppen fritidsverksamhet i Flemingsberg, Skogås och Vårby.
2. Grundskolenämnden tar över ansvaret för Meningsfull fritid.
3. Grundskolenämnden och kultur- och fritidsnämnden fortsätter driva parallell verksamhet i dessa områden.

Alternativ 1. Kultur- och fritidsnämnden tar över ansvaret för öppen fritidsverksamhet i Flemingsberg, Skogås och Vårby

Detta alternativ innebär att kultur- och fritidsnämnden övertar ansvaret för den öppna fritidsverksamheten i områdena Flemingsberg, Skogås och Vårby, där Meningsfull fritid ersätter den befintliga öppna fritidsverksamheten.

Förvaltningen tar därmed även det skoljuridiska huvudmannaskapet enligt skollagen vilket ställer krav på anpassning av organisation, styrning och uppföljning. För barn och unga innebär detta alternativ en förändrad fritidsmiljö med en tydligare koppling till skolans mål och värdegrund, jämfört med den mer kultur- och fritidsinriktade verksamhetsform som Meningsfull fritid har idag.

Om kultur- och fritidsnämnden ska överta ansvaret för den öppna fritidsverksamheten enligt skollagen behöver nämnden vara beredd att fullt ut axla det skoljuridiska ansvaret för kommunens huvudmannaskap som följer med ett sådant uppdrag. Det innebär i praktiken att verksamheten inte längre enbart kan betraktas som en frivillig kommunal insats inom ramen för det allmänna kompetensområdet, utan måste organiseras, dokumenteras och följas upp i enlighet med skollagens krav.

Att kultur- och fritidsnämnden övertar det skoljuridiska huvudmannaskapet innebär också att personalen inom Meningsfull fritid måste uppfylla de krav som skollagen ställer på utbildning och lämplighet. Det kan krävas omfattande kompetensutveckling och eventuellt nyrekrytering för att säkerställa att verksamheten bedrivs med hög pedagogisk kvalitet och i linje med skolans värdegrund.

För att kultur- och fritidsnämnden ska bedriva verksamhet som omfattas av skollagens krav, det vill säga att Meningsfull fritid uppfyller förutsättningarna för öppen fritidsverksamhet enligt 25 kap. skollagen, behöver nämndens reglemente justeras. Skollagen förutsätter ett tydligt och rättsligt förankrat huvudmannaskap, vilket i dagsläget endast framgår av grundskolenämndens reglemente (om man bortser från förskolenämnden och gymnasie- och arbetsmarknadsnämnden). Kultur- och fritidsnämndens nuvarande reglemente saknar motsvarande skrivning och är uttryckligen placerat inom ramen för det frivilliga kommunala kompetensområdet.

Om kultur- och fritidsnämnden ska bära ansvar för en verksamhet som i praktiken uppfyller kriterierna för öppen fritidsverksamhet i skollagens mening, bör det alltså framgå av reglementet. I förlängningen förutsätter en sådan ordning även att nämnden uppfyller de krav som följer av skollagen, såsom krav på lämplig personal, systematiskt kvalitetsarbete och klagomålshantering. I detta sammanhang aktualiseras även Skolinspektionens tillsynsansvar, vilket ytterligare betonar vikten av ett tydligt och förankrat styrdokument.

Ett övertagande av ansvaret för den öppna fritidsverksamheten medför även ekonomiska konsekvenser för kultur- och fritidsnämnden. Utöver de administrativa kostnader som följer av förändrade krav på organisation och uppföljning, tillkommer kostnader för personalens kompetensutveckling samt eventuella investeringar i nya lokaler eller material.

Fördelar

- Förbättrar samarbetet mellan Meningsfull fritid och den öppna fritidsverksamheten.
- Underlättar samverkan med föreningsliv och andra aktörer inom kultur- och fritidsområdet.

Nackdelar

- Kräver att kultur- och fritidsnämnden bygger upp skoljuridisk kompetens och resurser för att leva upp till skollagens krav.
- Nämndens reglemente behöver ändras vilket kan innebära en omfattande administrativ process.
- Ansvar och resurser för öppen fritidsverksamhet sprids på flera nämnder, vilket riskerar att minska helhetssynen på fritidsverksamheten.

Alternativ 2. Grundskolenämnden tar över ansvaret för Meningsfull fritid

Detta alternativ innebär att Meningsfull fritid övergår i permanent form som en del av grundskolenämndens ansvar. Grundskolenämndens reglemente omfattar redan det skoljuridiska huvudmannaskapet enligt skollagen, vilket förenklar den juridiska och administrativa övergången och minskar behovet av omfattande reglementsändringar.

Ekonomiskt innebär alternativet att verksamheten finansieras och planeras inom grundskolenämndens befintliga budgetramar. Detta kan ge en mer samlad och kostnadseffektiv hantering av resurserna, även om det kan finnas behov av att justera budgeten för att möta nya krav på personal och kvalitetsarbete. Vad gäller personal kan det möjligtvis behövas kompetensutveckling och en eventuell omstrukturering av personalens roller och ansvar. De personer som idag arbetar inom Meningsfull fritid har ofta en bakgrund och kompetens som inte nödvändigtvis ligger inom de pedagogiska områden som skolan omfattar.

Det finns en risk att Meningsfull fritids kultur- och fritidsprofil får mindre utrymme när den integreras i en mer skolnära organisation. Grundskolenämnden har ett tydligt fokus på att säkerställa att skolan lever upp till skollagens krav.

Detta kan skapa en risk att Meningsfull fritid, även om det fortsätter som ett fristående projekt, kommer att formas mer i linje med skolans pedagogiska målsättningar.

Fördelar

- Alla kommunala fritidsinsatser som erbjuds till 10–12 åringar samlas under en nämnd, vilket kan ge en tydligare ansvarsfördelning och stärka helhetsperspektivet.
- Grundskolenämnden har redan skoljuridisk erfarenhet och kompetens för att leva upp till skollagens krav.

Nackdelar

- Risk att Meningsfull fritids kultur- och fritidsprofil får mindre utrymme när den integreras i en mer skolnära organisation. Det finns även risk att färre barn deltar i Meningsfull fritid eftersom många barn endast vill delta i fritidsverksamhet om den sker på annan plats och har ett kultur- och fritidsfokus.
- Personalens arbetssätt och kompetens måste utvecklas för att möta skolans pedagogiska och juridiska krav, vilket kräver tid och resurser.

Alternativ 3. Grundskolenämnden och kultur- och fritidsnämnden fortsätter driva parallell verksamhet i dessa områden

Detta alternativ innebär att båda nämnder fortsätter bedriva verksamhet parallellt i Flemingsberg, Skogås och Vårby, men utvecklar samverkan mellan Meningsfull fritid och den öppna fritidsverksamheten. Samverkan kan exempelvis omfatta gemensam resursplanering för personal och lokaler, delad användning av fritidsanläggningar och samordnad kommunikation mot barn och föräldrar.

För att säkerställa att verksamheterna kompletterar varandra krävs en tydlig ansvarsfördelning och en väl fungerande kommunikation mellan nämnderna. Fördelen med att båda nämnderna fortsätter bedriva parallell verksamhet är att Meningsfull fritid kan behålla sin kultur- och fritidsinriktade profil. Den öppna fritidsverksamheten regleras i skollagen, vilket innebär krav på pedagogisk kompetens och systematiskt kvalitetsarbete.

En annan central fråga är de ekonomiska resurserna som behövs för att driva parallell verksamhet. Eftersom grundskolenämnden och kultur- och fritidsnämnden har skilda ansvarsområden och budgetramar kan det bli en utmaning att säkerställa en effektiv resursfördelning mellan de två

verksamheterna. Det krävs noggrann planering för att undvika dubbelarbete och ineffektiv resursanvändning, särskilt när det gäller lokaler, personal och materiella resurser.

Eftersom verksamheterna fortsätter under sina nuvarande reglementen innebär det att inga förändringar i de juridiska ramarna för ansvarsfördelningen behöver göras. Detta kan minska den administrativa bördan jämfört med de andra alternativen, där reglementen eller organisationer eventuellt måste omstruktureras.

Fördelar

- Mindre organisatorisk omställning då befintliga strukturer och ansvarsområden behålls och kan utvecklas vidare.
- Större flexibilitet att anpassa verksamhetens innehåll efter lokala behov och förutsättningar.
- Meningsfull fritid kan fortsätta bedriva kultur- och fritidsinriktad verksamhet utan att behöva anpassa sig till skollagens krav.

Nackdelar

- Möjlig utmaning med samverkan mellan verksamheterna som finns i samma geografiska områden.
- Risk för ineffektiv resursanvändning trots samordnad gemensam resursplanering för personal och lokaler.

4. Utblick

4.1 Botkyrka

After School i Botkyrka är ett projekt som syftar till att erbjuda meningsfulla och utvecklande aktiviteter för barn och ungdomar efter skoltid i Alby. Projektet ska få följande effekter för deltagande barn och ungdomar:

- Barn och ungdomar har fått bättre möjligheter till kultur- och fritidsaktiviteter.
- Barn och ungdomars möjlighet till social gemenskap har stärkts.
- Barn och ungas rätt till lek, vila och fritid har stärkts.
- Barn och ungdomar har fått bättre förutsättningar att klara skolundervisningen.
- Barn och ungdomar har fått förutsättningar för en bättre fysisk och psykisk hälsa.

- Barn och ungdomar upplever ökad trygghet och trivsel i skolan och i sitt närområde.

Projektets primära målgrupp är barn och ungdomar som inte går på fritids, är delaktiga i en förening eller deltar aktivt i strukturerade fritidsaktiviteter efter skolan. After School riktar sig till barn och ungdomar mellan 10 - 16 år samt barn och unga med psykiska och fysiska funktionsnedsättningar under 18 år.

Kultur- och fritidsförvaltningen har det övergripande ansvaret för After School-verksamheten. En förutsättning för att konceptet med After School ska kunna genomföras är att samarbetet med utbildningsförvaltningen fortlöper under hela projektperioden. Projektet har snart pågått i två år och löper tills sista februari 2026.

Projektet erbjuder aktiviteter riktade till barn och ungdomar i årskurs 3–9 i Alby. Aktiviteterna varierar beroende på barnens önskemål. Samtliga elever som deltar på After School-aktiviteterna får mellanmål i skolans matsal innan de går vidare till sina aktiviteter, i samverkan med skolans kökspersonal.

4.1.1 Ansvarsfördelning

I Botkyrka kommun bedrivs öppen fritidsverksamhet både av kommunen och av föreningar. All öppen fritidsverksamhet i Botkyrka är avgiftsfri och drivs i dag av kultur- och fritidsförvaltningen.

Kultur- och fritidsförvaltningen ser ett behov av att överföra ansvaret för den öppna fritidsverksamheten till utbildningsförvaltningen eftersom man anser att den egna personalen inte har den nödvändiga kompetensen för att följa skollagens krav. Samtidigt ser man ett fortsatt behov av nära samverkan mellan de två förvaltningarna. Kultur- och fritidsförvaltningen har styrkor inom föreningssamarbete, uppsökande arbete och ungdomsengagemang – områden som är centrala i After School-verksamheten. Både utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen är positiva till det pågående samarbetet och ser After School som ett gemensamt projekt med stor potential.

De kommunala fritidsklubbarna är inte alltid kopplade till skolornas lokaler utan kan ligga i fristående byggnader. Ett exempel är fritidsklubben i Alby som är belägen i centrum en bit från skolorna. Detta har lett till att många föräldrar är tveksamma till att låta sina barn gå dit, dels på grund av avståndet, dels eftersom klubben öppnar senare än skoldagen slutar. I kontrast till detta bedrivs After School i skolornas lokaler och startar direkt efter skoldagens slut. Detta har lett till ett högt deltagande bland eleverna. Eftersom barnen inte behöver förflytta sig till

en annan plats och aktiviteten börjar omedelbart har konceptet visat sig vara framgångsrikt.

Trots att både After School och fritidsklubben i Alby erbjuder kostnadsfri verksamhet har man inte sett någon konkurrens emellan dem. Den kommunala fritidsklubben i Alby har generellt sett få besökare, vilket ytterligare förstärker behovet av ett nytt arbetssätt. Målet är att omvandla all öppen fritidsverksamhet i kommunen enligt After School-modellen. Samtliga fritidsklubbar och ungdomsgårdar ska utvecklas till aktivitetscenter i samverkan med civilsamhället. I Alby pågår en diskussion om att lägga ner den nuvarande fritidsgården Albygården och i stället förlägga verksamheten direkt på skolorna, där man ser att barn och ungdomar i högre grad deltar.

En utredning pågår för att fastställa hur det nya arbetssättet ska implementeras i praktiken och vilken förvaltning som ska ha huvudansvaret – utbildningsförvaltningen eller kultur- och fritidsförvaltningen. Oavsett organisatorisk lösning kommer ett nära samarbete mellan förvaltningarna att vara en förutsättning.

Planen är att permanenta After School efter projektperioden med Alby som första område. På sikt är ambitionen att modellen ska införas i fler delar av kommunen.

4.1.2 Kostnader

After School har kostnader på cirka 4 mnkr/år. Från januari till och med juni 2025 har After School kostat totalt 1,9 mnkr. Av dessa kostnader är 1,2 mnkr personalkostnader, vilket inkluderar en projektledare (100 %), en projektassistent (100 %), en samordnare (60 %) och en projektekonom (30 %). Det resterande beloppet på 0,7 mnkr har lagts på arvode till unga aktivitetsledare, bidrag till föreningar som leder aktiviteter, inköp av material och utrustning samt livsmedel till aktiviteten matlagning och mellanmål till barnen. I beloppet finns även kostnader för lovaktiviteter/utflykter.

Den totala kostnaden för Botkyrkas fritidsklubbar beräknas uppgå till 19 mnkr för 2025, se tabell 3.

Tabell 3. Kostnadskalkyl för fritidspeng till Botkyrkabarn i åldern 10–12 år 2025

Total kostnad för Bokyrkas fritidsklubbar	19 006 000
Antal Botkyrkabarn i åldern 10–12	3 946
Fritidspeng per barn i åldern 10–12	4 816

4.1.3 Samarbete med civilsamhället

Projektet har regelbunden dialog med de föreningar som på uppdrag av projektet leder olika After School-aktiviteter. En skriftlig uppföljning med aktuella föreningarna har genomförts och sammanfattningsvis är föreningarna överens om att After School-konceptet är ett mycket bra initiativ från kommunen. Alla föreningar som kommunen samarbetar med är bidragsberättigade.

Kultur- och fritidsförvaltningen samarbetar med föreningarna terminsvis. Det innebär att föreningarna får i uppdrag att bedriva en eller flera aktiviteter per termin och se till så att det finns ledare på plats som kan leda aktiviteterna. De upplever inte några svårigheter att hitta föreningar och ledare att samarbeta med. Ledarna får en ersättning på 200kr/h.

5. Slutsatser och rekommendation

Huddinge kommun erbjuder idag både öppen fritidsverksamhet och projektet Meningsfull fritid. Den öppna fritidsverksamheten drivs av grundskolenämnden och är avgiftsbelagd och reglerad i skollagen, medan Meningsfull fritid drivs av kultur- och fritidsnämnden och är kostnadsfri med en tydligare kultur- och fritidsprofil. Tillsammans ger de ett brett och varierat utbud för barn i åldern 10–12 år i områdena Flemingsberg, Vårby och Skogås.

Utredningen har belyst tre möjliga alternativ för ansvarsfördelningen:

- Kultur- och fritidsnämnden tar över ansvaret för den öppna fritidsverksamheten i Flemingsberg, Vårby och Skogås.
- Grundskolenämnden tar över ansvaret för Meningsfull fritid.
- Båda nämnder fortsätter att driva verksamheterna parallellt.

Att samla all fritidsverksamhet under en nämnd eller att flytta huvudmannaskapet skulle innebära stora organisatoriska förändringar, juridiska justeringar och risk för att verksamheternas respektive styrkor går förlorade. Det mest realistiska och flexibla alternativet är därför att fortsätta bedriva parallella verksamheter, men med en förstärkt och mer strukturerad samverkan. På så sätt kan skollagens krav fortsatt tillgodoses genom grundskolenämnden samtidigt som kultur- och fritidsnämndens kompetens inom föreningssamarbete och fritidsprofil bibehålls.

Samverkan med föreningslivet är en tydlig framgångsfaktor för Meningsfull fritid. Samtidigt lyfter både skolor och föreningar behovet av en tydligare samordning, långsiktiga stödformer och flexibla upphandlingsrutiner. För att utveckla verksamheten ytterligare krävs att kommunen skapar stabila förutsättningar för

civilsamhällets aktörer att delta, inte minst genom enklare bidragsprocesser och bättre framförhållning.

Sammanfattningsvis visar utredningen att parallella verksamheter, med tydligare samverkan mellan förvaltningarna och en förstärkt roll för civilsamhället, är det alternativ som bäst tillgodoser barns behov och kommunens mål.

Rekommendation

Mot bakgrund av utredningen rekommenderas att kommunen fortsätter bedriva parallell verksamhet i form av både öppen fritidsverksamhet och Meningsfull fritid. Genom ökad samverkan mellan förvaltningarna och gemensam resursplanering kan de båda verksamheterna komplettera varandra. På så sätt skapas förutsättningar för en mer likvärdig tillgång till meningsfull fritid för alla barn i Huddinge.